

Met geen stok vooruit te branden?

Irene is al weer voor de derde keer vergeten haar spreekbeurt voor te bereiden. Huub heeft zijn huiswerk al de hele week niet af. Chantal laat weten dat ze liever naar de havo wil. Ze gaat toch niet naar de universiteit. Leerlingen met een motivatieprobleem: welke docent heeft er niet van tijd tot tijd last van? Tijd voor harde maatregelen, of...

Leraren en ouders die merken dat er sprake is van een ongemotiveerde houding, zijn snel geneigd zich volledig op het probleem te storten. Met diverse middelen wordt getracht de leerling in beweging te krijgen. In plaats van een vermindering van het probleem, lijkt het soms of de leerling alleen maar luier wordt. Om die negatieve houding te kunnen begrijpen kunt u zelf een eenvoudig testje doen.

Ga op zoek naar een moment waarin u op uw werk ongemotiveerd was. Probeer te bedenken waar uw motivatieprobleem vandaan kwam. Stelt u zich vervolgens voor dat u – op het dieptepunt van uw motivatie – op het matje geroepen wordt door uw leidinggevende. Hij stelt teleurgesteld vast dat uw werkhouding te wensen overlaat. Dat het nu toch echt tijd wordt dat de targets gehaald worden. Om zijn eis kracht bij te zetten dreigt hij met het inhouden van de dertiende maand en stelt hij vast dat – als er niet gauw iets verandert – het uitkijken naar een andere baan een verstandig alternatief is. Bij het verlaten van zijn kamer hoort u nog net: ‘De volgende keer hoop ik je hier voor een positiever gesprek te ontmoeten, maar ik heb er op dit moment nog niet veel vertrouwen in.’

Geen advies

Dit voorbeeld is wat zwart-wit, maar het is wel de kern van een veelvoorkomende reactie op ongemotiveerde mensen. Ook Irene, Huub en Chantal kennen door hun regelmatig terugkerende ongemotiveerde gedrag inmiddels de heldere opdrachten van hun ouders en leraren. ‘Wanneer ga je je best eens doen?’ ‘Met die smoesjes hoef je bij mij niet meer aan te komen, ik vertrouw je niet na de laatste keren.’

Hoe kom je op de belachelijke gedachte om je vwo niet af te maken?’ Uitspraken die de ‘daders’ in de volle aandacht van negativiteit zetten. Hoe werkte de negatieve reactie van uw leidinggevende in het voorbeeld? Voelde u de aandring om vol goede moed de draad weer op te pikken of overheerste een nog grotere teleurstelling?

Motiveren doe je samen

Hoewel het in eerste instantie natuurlijk en logisch lijkt om negatief te reageren op ongemotiveerde leerlingen, is er een veel beter middel om resultaat te boeken. Motivatieproblemen zijn een vorm van weerstand. Teveel kijken we naar het motivatieprobleem, terwijl we vergeten waar deze vorm van weerstand vandaan komt. Het gaat vrijwel nooit om het probleem zelf, maar om de reden waarom een leerling ongemotiveerd is. De beste aanpak van motivatieproblemen is in een gesprek met de leerling naar die problemen te kijken. Te zoeken naar het achterliggende gevoel dat er voor zorgt dat de leerling even niet in staat is om de taken thuis en op school gemotiveerd uit te voeren. Stap liever niet in de valkuil van straffen (als je nu je huiswerk niet gaat maken, krijg je strafwerk), niets doen (zoek het maar lekker uit, op mij hoef je niet meer te rekenen als je vragen hebt over de stof) of tolereren (toen ik zo oud was, had ik ook een hekel aan huiswerk). Deze reacties leiden doorgaans niet tot gedragsverbetering. Een andere reactie waar je voor kunt kiezen is motiveren. Samen met de leerling ga je op zoek naar de reden van ongemotiveerd handelen, laat je de leerling zelf meedenken over een eventuele oplossing en geef je geen advies maar bruikbare tips. Motiveren doe je samen.

Beeldvorming

In de klas zien we de dingen vaak zoals wij ze interpreteren en vergeten om de dingen te zien zoals ze bij de leerling zelf ervaren worden. De hele dag worden we uitgedaagd om met een stickervel in de hand een eigen waarheid te zien bij de waargenomen gebeurtenissen. Kent u het gevoel dat bij het verlaten van een kledingwinkel het alarm afgaat? Alle ogen zijn op u gericht. Helaas zijn er maar weinig mensen die op dat moment het etiket plakken met de tekst: wat

sneu voor die meneer. Veel meer mensen plakken een sticker waarop staat: ik ben benieuwd wat die vent in zijn tas gestopt heeft. Beeldvorming is

Om vooruit te branden heb je geen stokken nodig

een gevaarlijke vijand van leraren en hun leerlingen. Je helpt kinderen met motivatieproblemen enorm, als je interesse toont in de waarheid van de leerling zelf en je eigen stickervel even in de broekzak houdt. Geef plek aan de waarheid van de ander, als je verder wilt komen in de begeleiding van motivatieproblemen.

Uitdagingen

In het woord motivatie vindt je een afleiding van het Engelse werkwoord to move. Leerlingen die een motivatieprobleem hebben, zien geen uitdaging meer om in beweging te komen. Het probleem om iets te doen kan verschillende oorzaken hebben, maar komt meestal voort uit aangedaan of overkomen onrecht. Je kunt denken aan leerprobleem zoals faalangst en dyslexie, een te hoog of te laag niveau, onduidelijkheid over de leerdoelen, een gebrek aan erkenning voor de inzet die er wel is, een onbeantwoorde liefde, ziekte van een familielid, de dood van je hond, een vechtpartij op straat, de scheiding van je ouders, een moeder die elke avond dronken is, een klas die je de hele dag pest. De uitdaging voor de leraar is om in een gesprek met de leerling veel ruimte te laten om het 'andere verhaal' te leren kennen. Bovendien is een belangrijke vraag die gesteld moet worden: wat is mijn aandeel in het ongemotiveerde

gedrag? Wat kan ik zelf veranderen? Wat doet de leerling waardoor ik me irriteer aan zijn werkhouding? Wat zegt die reactie over de leerling en over mezelf? En welke invloed heeft deze manier van kijken?

Oplossingen

School is in eerste instantie een plek waar kinderen tegen wil en dank naar toe gestuurd worden. Ze krijgen geen inspraak in de samenstelling van de groepen, krijgen leraren die ze niet kunnen kiezen, worden geconfron-

teerd met werkvormen die de leraren het beste voor ze vinden, hebben het maar te accepteren dat ze op vrijdag het zevende uur wiskunde op het rooster hebben en moeten het doen met de schoolboeken waarvan de school bepaald heeft dat ze nuttig zijn. Het is niet bepaald een goede start voor een gemotiveerde houding op school. Toch lukt het de meeste leerlingen vrij snel zich thuis te voelen op school, ondanks het gebrek aan inspraak. Dat heeft te maken met het feit dat ze zich gezien voelen; ze merken dat de lera-

ren interesse in ze hebben en omdat ze dagelijks leraren ontmoeten met het devies: 'Als ik wil dat de leerlingen in mij geïnteresseerd zijn, moet ik ook interesse in de leerlingen tonen.' Motivatie ontstaat als er aan de behoefte van mensen voldaan wordt. Voor leerlingen gelden drie belangrijke basisbehoeften op school: erbij horen, contact maken en invloed hebben. Als aan die behoeften niet voldaan kan worden, is de kans aanwezig dat het een leerling onvoldoende lukt om zich in te spannen voor de behoefte die leraren vooral hebben in de klas: kennis overbrengen.

Erkennen, verwerpen of negeren?

Zoals gezegd is het kijken naar de reden achter het ongewenste gedrag een belangrijk wapenfeit tegen motivatieproblemen. Dat doe je door in een gesprek met de leerling alle ruimte te laten bij de ander. Stap niet in de valkuil van adviseren, opleggen of straffen. Voorkom dat je de boodschap van de leerling - bijvoorbeeld dat zijn ouders vaak ruzie hebben - verwerpt of negeert. Ga liever achterover hangen om te luisteren. Probeer in het gesprek erkenning te geven aan de leerling. Erkenning wil zeggen dat je ja zegt tegen de waarheid van de leerling en pas daarna ja of nee zegt tegen die kijk. Dat je bijvoorbeeld zegt: 'Ik begrijp dat je het moeilijk vindt om te studeren. Nu ik gehoord heb van de scheiding van je ouders kan ik dat veel beter begrijpen. Wat zouden we kunnen doen om samen te zorgen dat je - ondanks je verdriet - niet nog verder achterop raakt?' Maar erkennen kan ook betekenen dat je eerst ja zegt tegen de waarheid van de ander en vervolgens negatief reageert op die kijk van de ander: 'Ik merk dat je het zelf wel mee vindt vallen met je motivatie. Ik zie inderdaad dat je bij sommige vakken hard werkt en mooie punten haalt. Toch is er voor mij wel reden om me zorgen te maken.' Het zijn twee reacties die de leerling volledig in zijn

Tien tips om leerlingen gemotiveerd te houden / krijgen:

- 1 Geef erkenning aan de leerling. Alleen al door te laten merken dat je ook begrip hebt voor de ander, verdwijnt al een deel van het ongemotiveerde gedrag.
- 2 Houd rekening met verschil in behoeften: de een leert het prettigst door te luisteren naar een deskundige, een ander is veel actiever als hij zelf op internet met een onderzoeksvraag aan de slag kan.
- 3 Zorg voor een goede sfeer in de groep, waarin iedereen zichzelf kan zijn en waarin het gevoel overheerst dat dingen mogen mislukken. Van fouten kun je leren.
- 4 Voer een open gesprek met de leerling, waarbij je alle ruimte geeft aan het verhaal van de ander.
- 5 Leg de nadruk op mógen veranderen, niet op móeten veranderen. Sommige dingen kunnen namelijk niet veranderen (je kunt niet eisen dat iemand wiskunde een leuk vak vindt).
- 6 Geef regelmatig complimenten aan de leerlingen. Door die te geven op het moment dat dingen goed gaan, is het makkelijker om samen te werken als het even lastiger is.
- 7 Geef tussentijdse feedback. Voorkom dat leerlingen bij grote taken na wekenlange inspanning te horen krijgen dat het nergens op lijkt.
- 8 Ga op zoek naar de talenten van de leerlingen. Waar is die ene leerling die in jouw ogen niet voldoende inzet toont, wel goed in? Kijk ook naar jezelf: wat kan ik van die leerling leren en wat kan ik zelf anders doen om de leerling weer te motiveren?
- 9 Geef duidelijke opdrachten, waar de leerling zelf van kan zien of de opdracht wel of niet gelukt is. Voorkom vage opdrachten als 'doe je best', 'werk eens door' of 'let nu eens op'.
- 10 Voorkom te allen tijden negatieve persoonsgerichte feedback. Door te zeggen 'je bent een luie donder' zet je een kruis door de leerling en is de kans op succes minimaal.

waarde laten. En hoe meer je in staat bent de leerlingen overeind te houden, hoe groter de kans dat het gedrag zal verbeteren. Om vooruit te branden heb je geen stokken nodig.

Ivo Mijland heeft een trainingsbureau voor het onderwijs: Consult Content,

Inspiratie Voor Onderwijs. Hij is auteur van diverse onderwijsboeken, waaronder het Handboek voor elke Mentor en Orde gevraagd!